

dovedirea acestor fenomene istorice sînt acele efectuate la Bratei, complex arheologic, format din două așezări și trei cimitire, ce dovedește continuitatea populației daco-romane și românești de-a lungul secolelor IV—VII e. n.

Așezarea din secolele V—VI și cimitirul nr. 1 aparțin aceleiași culturi materiale a populației daco-romane, cunoscută sub denumirea de cultura Bratei, care este o etapă rurală a culturii romane. Ceramica romană descoperită în acest cimitir și așezare constituie categoria dominantă, pe lângă care se mai perpetuau și forme dacice: cătuia și oala înaltă. Populația daco-romană a etapei Bratei a constituit baza dezvoltării ulterioare a etapei Ipotești—Cândești și Dridu.

Răspindirea creștinismului în sinul comunităților daco-romane, în această perioadă, este dovedită de mormintul cu monopă în formă de cruce de la Bratei și de monograma paleocreștină cu inscripție latină de la Biertan.

Deosebit de important este și articolul semnat de Th. Nägler și intitulat: *Cetățile feudale de la Orlat și continuitatea românilor în sudul Transilvaniei*. Comuna Orlat este situată la 15 km vest de Sibiu. Cercetări arheologice s-au întreprins în cele două cetăți ce se găsesc pe teritoriul comunei și care se numesc: „Cetatea scurtă” și „La zid”. În prima cetate s-au descoperit urme arheologice ale culturii Coțofeni, urme ale epocii provinciei romane și materiale arheologice de tip Ciugud. Această ceramică se datează după secolul al X-lea, ea dispărînd în secolul al XIII-lea. Cercetătorii atribuie această ceramică și cetatei respectiv populației românești din Transilvania.

În cetatea „La zid” de la Orlat s-au găsit numai două etape de locuire: cultura Coțofeni și perioada medievală. Materialele arheologice descoperite aici permit o datare începînd din a doua jumătate a secolului al XIII-lea, pînă la secolul al XV-lea. Această cetate a fost încadrată de K. Horedt în șirul cetăților de graniță din sudul Transilvaniei, din care fac parte cetățile de la Săsciori, Girbova, Tilișca, Sibiel, Rășinari, Cislădie, Breaza, Avrig.

Faptul de cea mai mare însemnătate în legătură cu aceste cetăți este acela că, în feudalismul timpuriu, existau aici obștile sătești libere ale românilor, cuprinse, foarte probabil, încă de timpuriu într-un cnezat, a cărui existență este amintită documentar abia în secolul al XIV-lea.

În continuare semnalăm articolul intitulat *Rolul „Mărginenilor” în formarea comunității economice și a conștiinței naționale a poporului român*, semnat de Mihai Racovițan și Nicolae Nistor. Importanța istorică a acestui articol constă în faptul că s-a studiat cu deosebită atenție zonele Amlășului și Făgărașului, care, deșigur, au alcătuit un voievodat autohton străvechi, deoarece aceste „țări” au rămas în afara atingerii cu triburile maghiare, care au pătruns în Transilvania. În aceste „țări” românii erau organizați în puternice comunități obștești, ce și-au păstrat formele tradiționale de viață și au luptat pentru menținerea lor.

Avînd în vedere multitudinea de informații arheologice, istorice și etnografice, pe care o conțin articolele cuprinse în acest volum, precum și seriozitatea cu care sînt tratate, recomandăm în mod special consultarea lui.

Irina Casan—Franga

* * Apulum. Acta Musei Apulensis, Alba Iulia, XV, 1977

Păstrînd aceeași serioasă ținută științifică care l-a consacrat, prezentul volum al periodicului Apulum aduce noi date în domeniul arheologiei, precum și în acela al istoriei medievale și contemporane românești, la care se adaugă și substanțiale articole cu conținut etnografic.

Articolele sînt grupate, ca de obicei, în „Studii”, „Comunicări și note”, „Recenzii” și „Note bibliografice”. Din prima grupă ținem să menționăm articolul semnat de Gh. Lazarovici și intitulat *Die Beziehungen der Vinča A Phase zu Nordthessalien und dem Südbalkan*, în care autorul înfățișează legăturile pe care le are faza A a culturii Vinča cu culturile din nordul Thessaliei și sudul Balcanilor.

În același domeniu al comunei primitive, semnalăm documentatul articol al lui D. Meier—Arendt, *Zur Erforschung der neolithischen Kulturen im südlichen Teil der Bundesrepublik Deutschland*. Autorul a studiat problema neoliticului în sudul R. F. Germania, ținînd seama de lucrările referitoare la acest subiect apărute înainte de 1945, precum și de acelea apărute după această dată. Studiul său este foarte minuțios și se referă la întregul neolitic din această regiune, materialul fiind grupat în următoarele capitole: *Altneolithikum, Mittelneolithikum, Der Übergang Mitteljungneolithikum, Jungneolithikum, Spätneolithikum*.

În articolul intitulat *Contribuții la cunoașterea metalurgiei cuprului și bronzului în nord-vestul României*, C. Kacsó prezintă integral materialul arheologic cuprins în două colecții: aceea a lui Ioan Mihaly și aceea a fostului Muzeu al Prefecturii din Satu Mare, colecții ce se află acum în patrimoniul

Muzeului județean Maramureș din Baia Mare. Totodată, autorul publică și descoperirile izolate de bronzuri din această regiune a țării, precum și obiectele cu loc de descoperire necunoscut, deoarece el socotește că ele provin din aceeași parte a Transilvaniei.

Într-un succint articol M. Guștin se ocupă de legăturile dintre cultura Basarabi și teritoriul Sloveniei.

În studiul intitulat *Materiale arheologice din castrul roman de la Bologa*, N. Gudea prezintă rezultatele săpăturilor arheologice efectuate în acest castru, în anul 1971. Autorul constată aici existența a opt barăci, în care se petrecea viața propriu-zisă a castrului, unde soldații își duceau existența și unde totodată ei aveau și mici ateliere pentru repararea armelor și pentru producerea unor piese de strictă necesitate. Ceramica găsită în castrul de la Bologa este foarte numeroasă, cuprinzând și vase de import și vase provinciale. Printre vasele de import se remarcă în mod deosebit cele de tip *terra sigillata*, dovădind încă o dată integrarea rapidă a Daciei în viața economică a Imperiului roman. Numeroase, de asemenea, sînt și armele găsite în acest castru. Trebuie menționate totodată și numeroase fragmente din vase de sticlă, ce s-au descoperit în săpăturile efectuate aici.

Al. Popa și I. Berciu, *Quelques objets en bronze et en argent à Apulum*, descriu materiale descoperite pe teritoriul celor două orașe romane de la Apulum. Acestea au un caracter votiv, unele dintre ele fiind piese de import, iar altele opera unor meșteri locali, a unor ateliere din Dacia. Toate piesele care fac obiectul articolului de față reprezintă zeltăți romane — exclusiv din pantheonul latin — și se datează în secolele II—III e. n.

În *Monumente epigrafice și sculpturale descoperite la Apulum*, V. Moga prezintă patru monumente romane, care provin dintr-o colecție particulară. Aceste obiecte au fost găsite în mai multe puncte de pe teritoriul Coloniei Aurella Apulensis.

C. L. Băluță, în *Sigilla mortariorum Apulensia*, ne face cunoscute mai multe *mortaria* în lut, cu ștampile, toate fiind descoperiri întîmplătoare pe teritoriul orașului Apulum. Autorul studiază atent antroponimele sigiliilor de pe aceste *mortaria*, care sînt produsul unor ateliere locale din Dacia.

Stephanie Boucher semnează un articol substanțial intitulat *Les bronzes figurés dans le monde romain. Atelier et datation*. În concluzie autoarea arată că, după multe studii, s-a putut identifica un număr sigur de ateliere, dar problema datărilor rămîne încă foarte dificil de rezolvat.

O atenție deosebită merită articolul semnat de Gh. Anghel și M. Blăjan, intitulat *Săpăturile arheologice de la Sîmniclăuș (com. Șona, jud.*

Alba), 1974. Materialul arheologic rezultat indică trei niveluri distincte de locuire: Coțofeni, prefeudal și feudal timpuriu. O importantă deosebită prezintă obiectele de inventar rezultate din bordeiul prefeudal. Olăria găsită aici este lucrată la roata rapidă, de tradiție romană, fiind reprezentată de specia zgrunțuroasă cenușie, la care se adaugă un număr mai mic de fragmente ceramice cu pastă fină cenușie, precum și câteva fragmente ceramice de factură romană provincială din pastă fină roșie, portocalie. Ceramica își găsește similitudini în olăria romană utilizată în așezările rurale, urbane și militare din Dacia, în cea prefeudală, descoperită în ultimii ani în Transilvania, la Bratel, sau în Cimpia Munteniei, la Dulceanca și Sfințești. Ceramica prefeudală de la Sîmniclăuș se datează în secolele V—VI e. n. și aparține culturii Bratei. Alături de ceramica lucrată la roată, apare aici și ceramica modelată cu mina. În aceeași proporție de 1/3 ca și la Bratei, Mediaș, Morești, Dulceanca, ea reprezentînd cunoscutul fenomen al ruralizării, al decăderii orașelor, produs și pe teritoriul Daciei, în condițiile prezenței populațiilor migratoare.

N. Vlassa, în *Prese turdășene de influență „orientală”*, pune în discuție câteva obiecte provenind de la Turdaș și păstrate în vechile colecții ale Muzeului de istorie al Transilvaniei, piese ce dovedesc o influență orientală.

În raportul de săpături amănunțit, pe care-l face V. Lazăr, *Descoperiri arheologice în zona Mureșului Mijlociu* prin materialele publicate întregeste repertoriul arheologic al mai multor localități.

C. Pop, în articolul *Puncte de vedere privind arta sculpturală în piatră din Dacia Superioară* precizează că a putut stabili cu certitudine felul în care au fost lucrate câteva tipuri din piesele sculptate care s-au executat în atelierele din Sarmizegetusa, Napoca, Apulum, Potaissa, Porolissum, Gherla și Micia.

În *Epigraphica (VII)*, I. Piso prezintă 15 inscripții, parte revăzute, parte inedite, ce se găsesc în Muzeul arheologic de la Sarmizegetusa și în cel de la Deva.

În domeniul numismaticii, semnalăm articolul intitulat *Monede de aur romane imperiale și bizantine în colecțiile Muzeului din Alba Iulia*, semnat de Vlărica Pavel.

Atît pentru bogăția articolelor, cît și pentru valoarea studiilor ce le cuprind, recomandăm stăruitor și de data aceasta specialiștilor lectura acestui volum al periodiceului Apulum.

Irina Casan—Franga